

Alicja SZAJNOWSKA-WYSOCKA, Alan MANDAL
Uniwersytet Śląski w Katowicach

ANALIZA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA DZIELNIC KATOWIC

FUNCTIONAL-SPATIAL ANALYSIS OF KATOWICE DISTRICTS

ABSTRACT: Classification and analysis of urban functions can be conducted in the context of a residence and a workplace. Such a research form, applied to Katowice districts, lets look for answers to the question: to what extent does a given district act as a residence (residential function), and to what extent – a workplace function (service, service-industrial or industrial one)?

Evaluation of relations between the residence function and the workplace function let differentiate 5 functional types of districts with: very strong workplace function, strong workplace function, balanced relation between residence and workplace functions, strong residence function, very strong residence function.

1. Analysing the functional-spatial structure of Katowice districts the following regularities can be found:
2. service function in many places of the town, especially in northern districts,
3. service-residence function in the downtown and adjacent districts,
4. residence function (multifamily) scattered in northern districts,
5. residence function (one family) concentrated in south-western districts,
6. industrial function scattered in north-eastern districts,
7. recreation function in the middle part of the town.

KEY WORDS: functionalism, functional-spatial structure, town

Wprowadzenie

Zagadnienie badawcze tego artykułu jest usytuowane w tematyce nurtu funkcjonalnego geografii społeczno-ekonomicznej, którego dorobek naukowo-badawczy jest bardzo bogaty, bowiem był on najważniejszą intelektualną koncepcją XX w. inspirującą liczne badania. Ten dorobek naukowy nie tylko wielu tworzyło, ale również wielu sukcesywnie go systematyzowało. Wymienię, z racji objętości artykułu, tylko najważniejszych badaczy, jak: M. Jerczyński (1973), W. Maik (1987, 1992), A. Matczak (1992, 1999), J. Słodczyk (2001), A. Suliborski (2001, 2010), D. Szymańska (2009).

Układem odniesienia do kwestii działalności gospodarczej w regionie śląskim mogą być opracowania M. Tkocz (2001, 2008), w których przedstawiono dominującą w swo-

im czasie funkcję przemysłową, a następnie po transformacji ustrojowej przemiany struktury funkcjonalnej. Można także wskazać opracowania E. Zuzańskiej-Żyśko (2005, 2006), która analizując funkcje małych miast w ujęciu mikroskalowym, sięgała do niepublikowanych materiałów empirycznych z rejestru REGON, co było utrudnione w przypadku najmniejszych firm. A jeszcze trudniejsze było pozyskanie na użytek tegoż artykułu tak szczegółowych danych z REGON, by było można usystematyzować je dla zasobów pracujących według miejsc zamieszkania i pracy.

Z racji przedmiotowego ujęcia w niniejszym opracowaniu trzeba uwzględnić połączenie analizy funkcji i jej struktury przestrzennej, co zdaniem Matczaka (1999) prowadzi do kompleksowej charakterystyki funkcji miejskich i odnosi się do rozmieszczenia i wzajemnego oddziaływania działalności miejskich.

W studiach nad działalnością miasta wyróżnia się cztery podstawowe kierunki badań funkcji miejskich. Rozpatruje się je w kontekście:

1. miejsca zamieszkania i miejsca pracy,
2. struktury pracujących,
3. teorii ośrodków centralnych,
4. koncepcji bazy ekonomicznej (Maik 1992; Słodczyk 2001).

Podejścia te są charakterystyczne dla klasycznych teorii funkcjonalnych uzupełnianych przez koncepcje neofunkcjonalne, w których pojęcie funkcji uwolniono od dawnych postulatów funkcjonalizmu, by jako kategoria analityczna (teoretyczna i empiryczna) mogło integrować różne orientacje badawcze w geografii (Suliborski 2010, Szajnowska-Wysocka 1995).

Przedmiotem uwagi w tym artykule jest struktura funkcjonalno-przestrzenna Katowic w układzie dzielnic. Funkcje miasta można rozpatrywać w kontekście miejsca zamieszkania i miejsca pracy; układ relacji między nimi odgrywa bardzo istotną rolę w kształtowaniu struktur osadniczych, ponieważ miejsce zamieszkania jest zdeterminowane lokalizacją miejsca pracy. Na skutek lokalizacji rozmaitych działalności miasto zwykle posiada rozwinięty rynek pracy. Stopień, w jakim podaż siły roboczej pokrywa jej popyt w danym mieście, określa relację między analizowanymi funkcjami oraz charakter przepływów pracujących – gdy podaż i popyt są podobne, miasto ma względnie zróżnicowany układ miejsc pracy i zamieszkania (Jerczyński 1973). W takim wypadku mogą zaistnieć dwie sytuacje:

1. pracujący rekrutują się prawie wyłącznie spośród mieszkańców miasta (wyjazdy i przyjazdy do pracy są minimalne); przy niedoborze miejsc pracy oznacza to przewagę funkcji mieszkaniowej, miasta o znaczącej funkcji mieszkaniowej właściwie nie posiadają własnej bazy gospodarczej i często stanowią satelity innych miast;

2. niedobór pracujących powoduje przewagę funkcji miejsca pracy oraz przyjazdów do pracy; miasta tego typu zwykle koncentrowały funkcje produkcyjne (Maik 1992).

Wyznaczono dwa podstawowe cele badawcze:

1. Klasyfikacja funkcjonalna dzielnic według kryterium miejsca zamieszkania i pracy. By zrealizować ów cel, poszukiwano odpowiedzi na pytanie: W jakim stopniu określona

dzielnica pełni funkcję mieszkaniową, a w jakim zatrudnienia (usługową, usługowo-przemysłową lub przemysłową)?

2. Analiza struktury funkcjonalno-przestrzennej dzielnic, która wymaga identyfikacji i lokalizacji przestrzeni „wytworzonej” przez określone funkcje (mieszkaniową, usługowo-mieszkaniową, usługową, przemysłową i rekreacyjną).

Sformułowane cele realizowano w oparciu o niepublikowane dane empiryczne pozyskane w: Urzędzie Miasta Katowice, Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym, Muzeum Historii Katowic. Ponadto wykorzystano: rejestr REGON, Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Katowice (2007), opracowania Polskiego Centrum Inwestycyjnego SA (2008), Plan Zagospodarowania Katowic (2005). Analizy funkcjonalno-przestrzennej, identyfikacji i lokalizacji dokonano na podstawie interpretacji zdjęć satelitarnych, map topograficznych oraz kartowania w terenie.

Analiza funkcjonalna

Na podstawie oceny relacji między funkcją miejsca zamieszkania a miejsca pracy można określić, w jakim stopniu popyt na siłę roboczą (zatrudnieni według miejsca pracy) jest pokrywany przez jej podaż (zatrudnieni według miejsca zamieszkania). Mniejsza liczba miejsc pracy oznacza przewagę funkcji mieszkaniowej badanej dzielnicy (wyjazdy z dzielnicy do pracy), z kolei mniejsza podaż siły roboczej oznacza przewagę funkcji miejsca pracy w stosunku do miejsca zamieszkania i powoduje dojazdy do pracy z dzielnic lub miast sąsiednich (Matczak 1992).

Ocena relacji między funkcją miejsca zamieszkania a funkcją miejsca pracy na podstawie wskaźnika:

$$k = Zp/Zm \times 100,$$

gdzie:

Zp – zatrudnieni wg miejsca pracy,

Zm – zatrudnieni wg miejsca zamieszkania,

pozwoлиła na wyróżnienie 5 typów funkcjonalnych dzielnic (rysunek 1, tabela 1):

1. dzielnice o bardzo silnej funkcji miejsca pracy (powyżej 150%),
2. dzielnice o silnej funkcji miejsca pracy (150–115%),
3. dzielnice o zrównoważonej funkcji pracy i funkcji mieszkaniowej (115–85%),
4. dzielnice o silnej funkcji mieszkaniowej (85–50%),
5. dzielnice o bardzo silnej funkcji mieszkaniowej (poniżej 50%) (Jerczyński 1977).

Do pierwszego typu funkcjonalnego zakwalifikowały się następujące dzielnice: Śródmieście, Zawodzie, Osiedle Paderewskiego – Muchowiec i Koszutka (rysunek 2).

Dzielnice te charakteryzowały się istotnie przewagą zatrudnionych według miejsca pracy nad zatrudnionymi według miejsca zamieszkania. Jak widać, są one usytuowane w środkowo-północnej części miasta i są zwarte terytorialnie.

Tabela 1

Typy funkcjonalne dzielnic Katowic

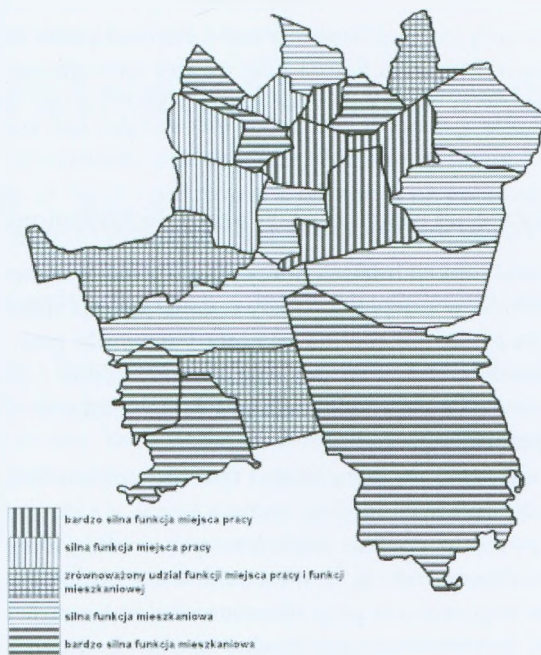
Nazwa dzielnicy	Liczba zatrudnionych wg miejsca zamieszkania <i>Zm</i>	Liczba zatrudnionych wg miejsca pracy <i>Zp</i>	Wartość wskaźnika <i>k</i> [%]	Typ funkcjonalny
Śródmieście	14 328	72 320	504,7	bardzo silna funkcja miejsca pracy
Zawodzie	4 860	11 800	242,8	bardzo silna funkcja miejsca pracy
Os. Paderewskiego – Muchowiec	4 392	10 551	240,2	bardzo silna funkcja miejsca pracy
Koszutka	4 536	10 610	233,9	bardzo silna funkcja miejsca pracy
Brynów Zachodni-Załęska Hałda	6 048	7 920	131,0	silna funkcja miejsca pracy
Dąb	2 952	3 810	129,1	silna funkcja miejsca pracy
Os. Witosy	4 716	5 778	122,5	silna funkcja miejsca pracy
Dąbrówka Mała	1 980	2 201	111,2	zrównoważony udział funkcji
Kostuchna	2 808	2 802	99,8	zrównoważony udział funkcji
Ligota-Panewniki	11 880	10 348	87,1	zrównoważony udział funkcji
Szopienice-Burowiec	6 444	5 830	81,2	silna funkcja mieszkaniowa
Janów-Nikiszowiec	4 248	3 091	72,8	silna funkcja mieszkaniowa
Wełnowiec-Józefowiec	5 940	3 723	62,7	silna funkcja mieszkaniowa
Giszowiec	6 696	4 109	61,4	silna funkcja mieszkaniowa
Brynów Wschodni – Os. Zgrzebnioka	2 592	1 576	60,8	silna funkcja mieszkaniowa
Piotrowice-Ochojec	9 252	5 430	58,7	silna funkcja mieszkaniowa
Murcki	2 160	1 028	47,6	bardzo silna funkcja mieszkaniowa
Załęże	4 320	2 020	46,8	bardzo silna funkcja mieszkaniowa
Bogucice	6 264	2 821	45,0	bardzo silna funkcja mieszkaniowa
Os. Tysiąclecia	8 712	2 370	27,2	bardzo silna funkcja mieszkaniowa
Podlesie	1 728	470	27,2	bardzo silna funkcja mieszkaniowa
Zarzecze	576	104	18,1	bardzo silna funkcja mieszkaniowa
Katowice	117 432	170 612	145,3	silna funkcja miejsca pracy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych empirycznych z Urzędu Miasta Katowice (2005)

Najwyższy wskaźnik *k* (504,7%) odnotowano w Śródmieściu, gdzie zatrudnionych według miejsca pracy było aż 72,3 tys. przy 14,3 tys. zatrudnionych według miejsca zamieszkania (por. tabela 1). Wysoki popyt na siłę roboczą w tej dzielnicy (centrum Katowic) powoduje koncentracja instytucji zarówno politycznych, kulturalnych, jak i ekonomicznych. Znaczna ich liczba ma charakter egzogeniczny, a więc zasięg regionalny. Wśród nich znajdują się specjalistyczne usługi publiczne i komercyjne.

Rys. 1. Dzielnice Katowic
 Źródło: Opracowanie własne.

Rys. 2. Typy funkcjonalne dzielnic katowickich
 Źródło: Opracowanie własne.

O połowę mniejsza różnica w relacji: funkcja pracy – funkcja mieszkaniowa wystąpiła w Zawodziu ($k = 242,8\%$), Osiedlu Paderewskiego – Muchowcu ($k = 240,2\%$) i Koszutce ($k = 233,9\%$). Bardzo silna funkcja pracy Koszutki związana jest z jej usytuowaniem na północnym przedłużeniu centrum Katowic. Na tym terenie lokuje się największa po Śródmieściu liczba instytucji politycznych i kulturalnych. Podobnie jest na osiedlu Paderewskiego-Muchowiec i Zawodziu, będących z kolei wschodnim przedłużeniem Śródmieścia ze znaczną bazą instytucji ekonomicznych. W Zawodziu uwidaczniają się liczne zakłady przemysłowe, a na Osiedlu Paderewskiego wzdłuż autostrady A4 lokuje się wielko-powierzchniowe centra handlowe zatrudniające łącznie ponad 2 tys. osób (Lokalny Program Rewitalizacji... 2007).

Dzielnice o silnej funkcji miejsca pracy

Do dzielnic charakteryzujących się istotną przewagą zatrudnionych według miejsca pracy nad zatrudnionymi według miejsca zamieszkania należą: Brynów Zachodni – Załęska Hałda ($k = 131,0\%$), Dąb ($k = 129,1\%$) i Osiedle Witosa ($k = 122,5\%$). Wszystkie trzy dzielnice są położone w zachodniej i północno-zachodniej części Katowic, ponadto bezpośrednio lub pośrednio sąsiadują ze sobą.

Silna funkcja pracy w dzielnicy Brynów Zachodni – Załęska Hałda wynika z lokalizacji kopalni „Wujek” oraz innych ważnych instytucji ze sfery ekonomicznej oraz kultury o zasięgu lokalnym dla potrzeb 17 tys. mieszkańców. Z kolei na Osiedlu Witosa silną funkcję pracy determinują instytucje polityczne i ekonomiczne. Natomiast w Dębnie popyt na siłę roboczą wykreowała Silesia City Center zatrudniająca w oferowanych usługach (handlu, rozrywce, rekreacji, informacji) ponad 2,5 tys. osób (Szajnowska-Wysocka 2008).

Dzielnice o zrównoważonej relacji funkcji pracy do funkcji mieszkaniowej

Zrównoważony udział funkcji miejsca pracy i funkcji miejsca zamieszkania ze zbliżoną liczbą zatrudnionych w miejscach pracy i zamieszkania odnotowano w trzech dzielnicach: Dąbrówka Mała, Kostuchna i Ligota-Panewniki (por. tabela 1). Są one usytuowane w północno-wschodniej, południowo-zachodniej i południowej części miasta. W przeciwieństwie do poprzednich typów funkcjonalnych są one terytorialnie zintegrowane (por. rysunek 2).

Ligota-Panewniki wyróżnia się dużą (piątą) spośród analizowanych dzielnic katowickich wielkością zatrudnionych według miejsca pracy, ale zarazem posiada bardzo wysoki (drugi w Katowicach) poziom zatrudnionych według miejsca zamieszkania. Takie proporcje analizowanej relacji są uwarunkowane bogatą bazą instytucji ekonomicznych o zasięgu regionalnym przy równoczesnej koncentracji osiedli mieszkaniowych („blokowisk”, domów wolno stojących oraz starej zabudowy). W Kostuchnie o najbardziej zrównoważonym udziale funkcji mieszkaniowej i funkcji miejsca pracy decyduje zatrudnienie w Kopalni „Murcki” i zamieszkanie w osiedlach robotniczych.

Popyt na siłę roboczą w Dąbrówce Małej, o najniższych wartościach analizowanych relacji, zdominowały miejsca pracy w wielkopowierzchniowych sklepach i w szkolnictwie zawodowym.

Dzielnice o silnej funkcji mieszkaniowej

Silną funkcją mieszkaniową (znaczna przewaga podaży nad popytem siły roboczej, $k = 50-85\%$) wyróżniło się aż 6 dzielnic: Piotrowice-Ochojec, Brynów Wschodni – Osiedle Zgrzebnioka, Giszowiec, Wełnowiec-Józefowiec, Janów-Nikiszowiec i Szopienice-Burowiec. Są one zlokalizowane przede wszystkim we wschodniej i południowej części Katowic z wyjątkiem Wełnowca-Józefowca, który znajduje się na północnych krańcach miasta.

O tak silnej funkcji mieszkaniowej analizowanych dzielnic zadecydowała lokalizacja na ich obszarze dużych osiedli mieszkaniowych, zamieszkałych przez znaczną część społeczności katowickiej, dla której obsługi w podstawowym zakresie potrzeb ulokowało się wiele instytucji o charakterze usługowym (kulturalne, polityczne) i produkcyjnym. Trzeba zaznaczyć, iż w dzielnicach północno-zachodnich z najbardziej zaawansowaną restrukturyzacją przemysłu górnośląskiego nastąpiła redukcja zatrudnienia w kilku zakładach przemysłowych.

Dzielnice o bardzo silnej funkcji mieszkaniowej

Do dzielnic o bardzo silnej funkcji mieszkaniowej (przewaga zatrudnionych według miejsca zamieszkania nad zatrudnionymi według miejsca pracy, k – poniżej 50%) zakwalifikowały się takie osiedla jak: Zarzeczce, Podlesie, Osiedle Tysiąclecia, Bogucice i Murcki (por. tabela 1). Są one położone na północy i na południu miasta.

Na bardzo silną funkcję mieszkaniową analizowanych dzielnic wpłynęły następujące czynniki:

- Osiedle Tysiąclecia i Bogucice – lokalizacja dużych osiedli mieszkaniowych z „blokowiskami”,
- Załęże, Murcki i Bogucice – restrukturyzacja przemysłu (likwidacja zakładów przemysłowych z dużym popytem siły roboczej),
- Podlesie i Zarzeczce – mała liczba podmiotów gospodarczych, zabudowa jednorodzinna, widoczny charakter rolniczy.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna

Połączenie analizy funkcjonalnej i przestrzennej w studiach miejskich umożliwia opracowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej. Zintegrowaną strukturę determinują „wytwarzane” przez wielorodzajową działalność miejską przestrzenie funkcjonal-

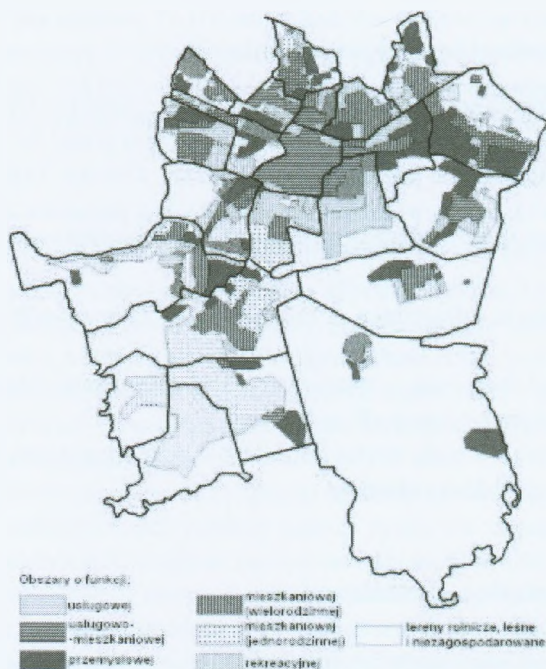
ne. Taka delimitacja przestrzeni miejskiej uwidacznia w niej rozmaite „użytki miejskie” (przestrzenie funkcjonalne) (Maczak 1999).

W analizie funkcjonalno-przestrzennej wyszczególniono 5 typów przestrzeni funkcjonalnych, są to przestrzenie o funkcji:

1. usługowej (administracja, handel, kultura, usługi publiczne i komercyjne),
2. usługowo-mieszkaniowej,
3. mieszkaniowej (wielorodzinnej i jednorodzinnej),
4. przemysłowej,
5. rekreacyjnej (parki miejskie, obiekty sportowo-rekreacyjne, ogródki działkowe).

Analiza rozmieszczenia poszczególnych typów funkcjonalnych w przestrzeni miasta ujawnia określone prawidłowości (rysunek 3):

- funkcja usługowa – rozproszona w wielu dzielnicach, w szczególności w dzielnicach północnych,
- funkcja usługowo-mieszkaniowa – skoncentrowana w Śródmieściu oraz w dzielnicach sąsiednich,
- funkcja mieszkaniowa (wielorodzinna) – rozproszona, zwłaszcza w dzielnicach północnych,
- funkcja przemysłowa – rozproszona, przede wszystkim w północno-wschodnich dzielnicach,

Rys. 3. Struktura funkcjonalno-przestrzenna Katowic w 2005 r.

Źródło: Opracowanie własne.

– funkcja rekreacyjna – zlokalizowana przeważnie w środkowych dzielnicach (Osiedle Paderewskiego, Brynów Wschodni, Brynów Zachodni, Osiedle Witosa, Załęże).

Identyfikacja i lokalizacje wydzielonych typów działalności miejskiej w 22 dzielnicach katowickich umożliwiły odwzorowanie ich struktury funkcjonalno-przestrzennej. Po szczegółowej analizie funkcjonalno-przestrzennej (na podstawie zdjęć satelitarnych, map topograficznych i morfologicznych oraz kartowania i obserwacji terenowej) scalono ich odwzorowanie w całościowy obraz funkcji w przestrzeni Katowic (por. rysunek 3).

Generalna ocena struktury funkcjonalno-przestrzennej ujawnia jej niejednorodność, a mianowicie 19 z 22 dzielnic charakteryzuje się mozaiką przestrzeni funkcjonalnych. Wyjątkiem są: Śródmieście z wyraźną funkcją usługowo-mieszkaniową, następnie Podlesie i Zarzecze z widoczną funkcją mieszkaniową (jednorodziną). Także Koszutka wykazuje cechy dzielnicy o jednolitej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, bowiem uwidaczniają się w niej funkcje usługowe i mieszkaniowe. Podobnie jest również na Osiedlu Tysiąclecia, gdzie dominuje usługa mieszkaniowa (wielorodzinna).

Struktura funkcjonalno-przestrzenna pozostałych dzielnic przedstawia się następująco:

Zawodzie – zrównoważony udział funkcji mieszkaniowej (wielorodzinnej), przemysłowej, usługowej i usługowo-mieszkaniowej;

Osiedle Paderewskiego – Muchowiec – równoważne funkcje: mieszkaniowa (wielorodzinna), usługowo-mieszkaniowa, usługowa, rekreacyjna;

Osiedle Witosa – proporcjonalny udział funkcji: mieszkaniowej (wielorodzinnej), przemysłowej, usługowej i rekreacyjnej;

Dąb – przewaga funkcji mieszkaniowej (wielorodzinnej), przemysłowej i usługowej oraz uwidaczniająca się funkcja rekreacyjna i mieszkaniowa (jednorodzinna);

Dąbrówka Mała – przewaga funkcji mieszkaniowej (wielorodzinnej i jednorodzinnej), ponadto mniejsze „nisze” funkcji przemysłowej i usługowej;

Kostuchna – przewaga funkcji mieszkaniowej (jednorodzinnej i wielorodzinnej), poza tym załączki funkcji przemysłowej;

Szopienice-Burowiec – dominująca funkcja przemysłowa i mieszkaniowa (wielorodzinna i jednorodzinna) oraz kształtujące się przestrzenie funkcji usługowej i rekreacyjnej;

Janów-Nikiszowiec, Giszowiec, Murcki – wyraźnie dominuje funkcja przemysłowa i mieszkaniowa (wielorodzinna i jednorodzinna) z oznakami funkcji rekreacyjnej;

Wełnowiec-Józefowiec, Ligota-Panewniki, Piotrowice-Ochojec, Brynów Zachodni – Załęska Hałda – przeważa funkcja mieszkaniowa (wielorodzinna i jednorodzinna), ponadto są mniejsze tereny o funkcji przemysłowej, usługowej i rekreacyjnej;

Brynów Wschodni – Osiedle Zgrzebnioka – dominuje funkcja mieszkaniowa (wielorodzinna i jednorodzinna) oraz rekreacyjna;

Załęże i Bogucice – dominuje funkcja mieszkaniowa (wielorodzinna) oraz istnieją „nisze” przemysłowe, usługowe i rekreacyjne.

Podsumowanie

Analiza funkcji i struktury funkcjonalno-przestrzennej dzielnic katowickich pozwoliła na następujące ustalenia badawcze:

1. W przestrzeni miejskiej Katowic można wyróżnić 5 typów funkcjonalnych:
 - bardzo silna funkcja pracy,
 - silna funkcja pracy,
 - zrównoważony udział funkcji pracy i funkcji mieszkaniowej,
 - silna funkcja mieszkaniowa,
 - bardzo silna funkcja mieszkaniowa.

Dzielnice z pierwszym i drugim typem funkcjonalnym charakteryzują się przewagą podaży pracy nad popytem z racji bogatej bazy rozmaitych instytucji generujących zapotrzebowanie na siłę roboczą. Natomiast dzielnice o silnej funkcji mieszkaniowej cechuje przewaga popytu pracy nad podażą spowodowana takimi czynnikami, jak:

- lokalizacja dużych osiedli mieszkaniowych,
- restrukturyzacja przemysłu (likwidacja zakładów przemysłowych z koncentracją masowego zatrudnienia),
- niewielka baza instytucji kreujących miejsca pracy,
- mieszkaniowy (jednorodzinny) i rolniczy charakter.

2. Większość dzielnic (19 z 22) jest niejednolita. Wyjątek stanowią trzy dzielnice (Śródmieście, Podlesie i Zarzeczce oraz częściowo Koszutka), gdzie dominuje funkcja usługowo-mieszkaniowa, która kształtuje swoistą przestrzeń w licznych instytucjach usługowych (intensywną) oraz w osiedlach mieszkaniowych (ekstensywną).

Bibliografia

- Jerczyński M., 1973, *Studia nad strukturą funkcjonalną miast*, „Prace Geograficzne” 97, s. 17–83.
- Jerczyński M., 1977, *Funkcje i typy funkcjonalne polskich miast*, [w:] *Statystyczna charakterystyka miast. Funkcje dominujące*, Zarząd Wydawnictw Statystycznych i Drukarni, Warszawa. Statystyka Polski nr 85, s. 20–117.
- Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Katowice, 2007, Urząd Miasta Katowice.
- Maik W., 1987, *Analiza funkcjonalna sieci osadniczej podregionu kalisko-ostrowskiego*, UAM, Poznań.
- Maik W., 1992, *Podstawy geografii miast*, Wydaw. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Matczak A., 1992, *Zmiany w strukturze funkcjonalnej miast Polski w latach 1973–1983*, Wydaw. UŁ., Łódź. Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica 17.
- Matczak A., 1999, *Studia nad strukturą funkcjonalno-przestrzenną miasta: przykład Łasku*, Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Ślodziak J., 2001, *Przestrzeń miasta i jej przeobrażenia*, Wydaw. Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Suliborski A., 2001, *Funkcje i struktura funkcjonalna miast. Studia teoretyczno-empiryczne*, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
- Suliborski A., 2010, *Funkcjonalizm w polskiej geografii miast. Studia nad genazą i pojęciem funkcji*, Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Szajnowska-Wysocka A., 1995, *Podstawy zorganizowania miast konurbacji górnośląskiej*, Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Szajnowska-Wysocka A., 2008, *Rewitalizacja obszarów pogórnich (na przykładzie KWK „Katowice-Kleo-fas”)*, [w:] *Geograficzne aspekty antropopresji*, red. D. Absalon, A. Hibszer, PIG, Sosnowiec, s. 115–120.

- Szymańska D., 2009, *Geografia osadnictwa*, PWN, Warszawa.
- Tkocz M., 2001, *Restrukturyzacja przemysłu regionu tradycyjnego*, Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Tkocz M., 2008, *Przemysł GZM*, [w:] *Górnośląski Związek Metropolitalny. Zarys geograficzny*, red. R. Dualis, A. Hibszer, PTG, Sosnowiec.
- Zuzańska-Żyśko E., 2005, *Rola małych podmiotów gospodarczych w kształtowaniu struktury funkcjonalnej małych miast w regionie śląskim*, [w:] *Małe miasta a rozwój lokalny i regionalny*, red. K. Heffner, Wydaw. Akademii Ekonomicznej, Katowice, s. 135–148.
- Zuzańska-Żyśko E., 2006, *Małe miasta w okresie transformacji. Studium w regionie śląskim*, Wydaw. Naukowe „Śląsk”, Katowice.

ANALIZA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA DZIELNIC KATOWIC

ABSTRAKT: Klasyfikację i analizę funkcji miejskich można przeprowadzić w kontekście miejsca zamieszkania i miejsca pracy. Takie ujęcie badawcze, zastosowane do dzielnic Katowic, pozwala poszukiwać odpowiedzi na pytanie: w jakim stopniu określona dzielnica pełni funkcję miejsca zamieszkania (mieszkalną), a w jakim stopniu – funkcję miejsca pracy (usługową, usługowo-przemysłową lub przemysłową)?

Ocena relacji między funkcją miejsca zamieszkania a funkcją miejsca pracy pozwoliła na wyróżnienie 5 typów funkcjonalnych dzielnic, o: bardzo silnej funkcji miejsca pracy, silnej funkcji miejsca pracy, zrównoważonej relacji funkcji miejsc pracy i zamieszkania, silnej funkcji mieszkaniowej, bardzo silnej funkcji mieszkaniowej.

Analizując strukturę funkcjonalno-przestrzenną dzielnic katowickich, można odnotować następujące prawidłowości:

1. funkcja usługowa występuje w wielu miejscach miasta, szczególnie w dzielnicach północnych;
2. funkcja usługowo-mieszkaniowa w Śródmieściu i sąsiednich dzielnicach;
3. funkcja mieszkaniowa (wielorodzinna) rozproszona w północnych dzielnicach;
4. funkcja mieszkaniowa (jednorodzinna) skoncentrowana w południowo-zachodnich dzielnicach;
5. funkcja przemysłowa jest rozproszona w północno-wschodnich dzielnicach;
6. funkcja rekreacyjna – w środkowych dzielnicach.

SŁOWA KLUCZOWE: funkcjonalizm, struktura funkcjonalno-przestrzenna, miasto